

robins guide til rettskilde- læren

2. utgave

kaija bjelland // kirsten kolstad kvalø // henrik vaaler

ROBINS GUIDE TIL RETTSKILDELÆREN

KAIJA BJELLAND, KIRSTEN KOLSTAD KVALØ OG HENRIK VAALER

ROBINS GUIDE TIL RETTSKILDELÆREN

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2024
2. utgave, 1. opplag 2024

ISBN 978-82-05-60223-6

Omslagsdesign: Kaija Bjelland
Sats: HAVE A BOOK
Papir: Amber Graphic 90 g
Trykk: Dimograf, Polen 2024

Alle henvendelser om boken kan rettes til
Gyldendal Akademisk
Postboks 6860, Pilestredet Park
0176 Oslo

www.gyldendal.no/akademisk
akademisk@gyldendal.no

Materialet i denne utgivelsen er vernet etter åndsverkloven. Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarframstilling bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor (www.kopinor.no). Bruk av hele eller deler av utgivelsen som input eller som treningskorpus i generative modeller som kan skape tekst, bilder eller annet innhold, er ikke tillatt uten særskilt avtale.

Gyldendal vektlegger bærekraft når vi velger trykktjenester og papir. Ta godt vare på boken, og om du ikke lenger skal ha den, gjenvinn den på riktig måte. Se www.gyldendal.no

Forord

Fortellingen om Kaija og Robin startet på en strand i Brasil, da den stressa data-gutten ba sin nerdevenn om hjelp til å forstå obligasjonsretten. Robins privattimer ble siden til bøkene *Robins guide til obligasjonsretten*, *Robins guide til kjøpsretten* og *Robins guide til forvaltningsretten*.

Boka du nå holder i hånda, ble til fordi Kirsten og Henrik, to av Kaijas mest nerdete venner, i lengre tid hadde mumlet om at noen burde skrive en studentvennlig bok i rettskildelære. Kaija tok dem på ordet, og den nærsynte vennegjengen begynte å skrive. Samarbeidet gikk knirkefritt, i alle fall etter at de tre forfatterne endelig klarte å komme til enighet om rosanyansen på bokstavene på bokas cover (et cover Universitas for øvrig betegnet som «nitrist grå paperback» i 2014).

Privattimene til Kaija og Robin er kanskje historie, men vi tror det finnes mange Robiner der ute: smarte studenter som av og til kan føle at jussen er litt heftig. Denne boka er ikke løsningen på alt, men den kan være akkurat den nitriste, grå paperbacken du trenger for å komme deg over kneika.

Lykke til!

Hilsen Kaija, Kirsten og Henrik

Forord til 2. utgave

Verden forandrer seg, og det gjør sannelig rettskildelæren også. De tre nerdete vennene har brukt de siste fem årene på å kose seg med ny høyesterettspraksis og oppdatere eksemplene i boka. Det siste har egentlig vært det morsomste.

Vi takker stipendiat Ole Boye for samvittighetsfull gjennomlesing av manus og gode kommentarer. Takk også til vår redaktør Espen By Marhaug. Takk til alle studenter som har gitt oss tilbakemeldinger på den første utgaven, både irl og på Jodel. Fortsett med det!

Innhold

INTRODUKSJON	13
Hva er greia med faget?.....	13
Hva er greia med boka?.....	14
DEL 1 INNLEDNING	17
KAPITTEL 1 HVA ER RETTSKILDELÆRE?	19
Bestemte kilder og bestemte regler	19
Du er allerede en ekspert.....	19
Politikeren, presten og advokaten.....	20
Rettskildelæren i et nøtteskall (eller en salatbolle)	22
Rettskildelære – like lett som å blande en salat.....	22
KAPITTEL 2 RETTSSYSTEMET OG RETTSKILDENE	23
Rettskildene utledes av rettssystemet	23
Tredelingen	23
Rettskilder	25
Rettskildelære – like lett som å blande en salat.....	26
KAPITTEL 3 RETTSKILDEPRINSIPPENE	27
Hva er disse prinsippene?.....	27
Hvor kommer rettskildeprinsippene fra?	28
Høyesteretts rettskildebruk og andre buskvekster	29
Hvorfor trenger vi rettskildeprinsipper?	30
Relevans, slutning og vekt	30
Relevans	31
Slutning.....	33
Vekt	34
KAPITTEL 4 RETTSKILDEBRILLENE	35

8 INNHOLD

KAPITTEL 5 RETTS-ABC OG LITT LATIN	43
Ord som begynner med «rett», og vennene deres	43
<i>De lege lata og de lege ferenda</i>	44
Lovfestet og ulovfestet rett	45
Legalitetsprinsippet	45
KAPITTEL 6 FAKTA, REGLER OG SUBSUMSJON	47
Hva er greia?	47
Bevis og fakta	48
Regelfastsettelse	48
Subsumsjon	49
DEL 2 RETTSKILDENE	53
KAPITTEL 7 LOVTEKST	55
Hva er greia?	55
Hensyn	56
Relevans	56
Slutning	56
Utgangspunktet: ordlyden	56
Loven må tolkes som helhet	58
Tolkning i lys av lovens formål	59
Vekten av lovtekst	60
Tolkningsresultater	61
En etterfølgende merkelapp	61
Presiserende, innskrenkende og utvidende tolkning	61
Antiteser og analogi	63
Hva skjer når lover strider mot hverandre?	65
Harmonisering	65
Kollisjonsprinsipper	66
Eksempler fra rettspraksis	68
KAPITTEL 8 FORARBEIDER	71
Hva er greia?	71
Hensyn	71
Hvordan blir loven til?	72
De ulike forarbeidsdokumentene	73
NOU eller høringsnotat	73
Høringsuttalelser	74
Prop. L	74
Innst. L	74
Den flygende piñata	75

Relevans	75
Slutning	76
Forholdet mellom lovtolkning og forarbeider	76
Motstrid – når lovforarbeidene sier forskjellige ting.....	77
Lovforarbeidenes taushet.....	78
Vekt.....	79
Særlig om etterarbeider	80
Hva er greia?	80
Hensyn.....	81
Relevans	81
Slutning.....	81
Vekt	82
Eksempler fra rettspraksis.....	82
KAPITTEL 9 RETTSPRAKSIS	85
Hva er greia?.....	85
Hensyn	86
Rettsens avgjørelser – generelle og konkrete uttalelser	86
Relevans.....	87
Slutning	88
Hvordan lese en dom	88
Dommens oppbygning – hvilke deler er viktige?.....	89
Vekt.....	90
Skillet mellom praksis fra Høyesterett og underinstansene	90
Høyesterettsdommers egenvekt.....	91
Vekten av rettspraksis i rettspraksis	94
Dommers relative vekt	97
Domstolenes rettskapende virksomhet.....	97
Eksempler fra rettspraksis.....	98
KAPITTEL 10 REELLE HENSYN	101
Hva er greia?.....	101
Hensyn	103
Relevans.....	104
Saklig og upartisk.....	104
Juss og politikk	105
Eksempler på reelle hensyn fra høyesterettspraksis.....	105
Rettferdighets- og rimelighetsbetraktninger.....	105
Hensynet til å unngå tvister.....	106
Den allmenne rettsfølelse.....	106
Ulike reelle hensyn i samme votum.....	107
Slutning	109
Vekt.....	109
Eksempler fra rettspraksis.....	112

10 INNHOLD

KAPITTEL 11 JURIDISK LITTERATUR	113
Hva er greia?.....	113
Hensyn	113
Relevans.....	114
Slutning	115
Vekt.....	116
Egenvekt og relativ vekt.....	116
Tre eksempler på Høyesteretts bruk av juridisk litteratur.....	117
Eksempler fra rettspraksis	118
KAPITTEL 12 OFFENTLIGE ORGANERS PRAKSIS	121
Forvaltningspraksis	121
Hva er greia?	121
Hensyn.....	122
Relevans	123
Slutning.....	123
Vekt	123
Særlig om uttalelser fra Justisdepartementets lovavdeling og Sivilombudet.....	125
Særlig om statspraksis	126
Eksempler fra rettspraksis	126
KAPITTEL 13 PRIVATES PRAKSIS	129
Sedvanerett.....	129
Hva er greia?	129
Hensyn.....	129
Når foreligger sedvanerett?.....	130
Betydningen av sedvanerett i dag.....	130
Hva skjer når sedvanerett strider mot andre rettsregler?	131
Kutymmer.....	131
Hva er greia?	131
Hensyn.....	131
Når foreligger en kutyme?.....	131
Hvilket gjennomslag har kutymmer?	132
Forskjeller mellom sedvanerett og kutyme	133
Annen privat praksis.....	133
Eksempler fra rettspraksis	134
KAPITTEL 14 INTERNASJONAL RETT	135
Hva er greia?.....	135
Dualisme og monisme	136
Tolkning av internasjonale rettsregler	137
Import av rettskilder	139
Hvilken betydning har internasjonal rett ved tolkning av norsk rett?	139
Ikke-ratifiserte traktater	139
Ratifiserte traktater som ikke er gjennomført i norsk rett.....	139

Traktater som er gjennomført i norsk rett, men som ikke er gitt forrang	140
Traktater med forrang	140
Internasjonal retts betydning for tolkning av menneskerettighetsbestemmelsene i Grunnloven	141
KAPITTEL 15 EKSAMEN	143
Eksamen i rettskildelære	143
Edruelig språk	143
Domsanalyse	144
Hva er det oppgaven spør etter?	144
Analyse	145
Vurdering	146
Å strukturere en domsanalyse	149
Teorioppgaver	150
Ting det er greit å huske på når man skal skrive en teorioppgave	150
Hvordan strukturere en teorioppgave	150
Gamle eksamensoppgaver	153
JUS1211	153
JUS1111	155
JUR1000	156
TAKK	159
LITTERATUR	160
LOVREGISTER	161
DOMSREGISTER	163
STIKKORD	165

